

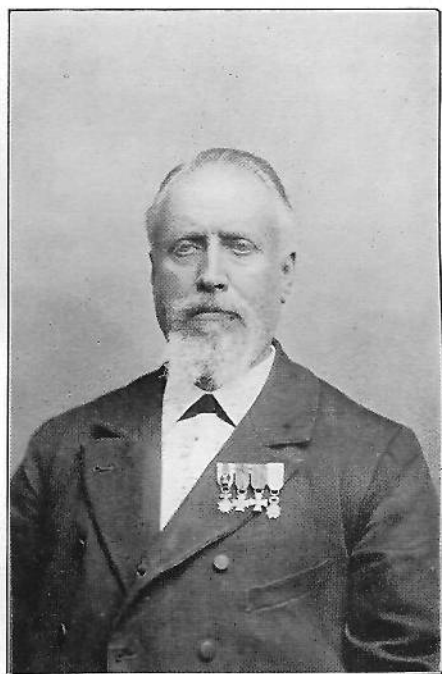
C. H. F. A. CORBELIJN BATTAERD.

door

Mr. P. C. J. A. BOELES.

In de vorige aflevering van dit tijdschrift hebben wij een levensbericht gegeven van Servaas Wigersma. Het gold toen de herdenking van een werkzaam bestuurslid van het Friesch Genootschap, die nog in de kracht van zijn leven, als het ware op het veld van eer, met de wapenen in de hand, is gesneuveld. Thans is de heer Battaerd heengegaan, een der veteranen van het Friesch Museum, de eerste die den titel van conservator voerde. Van 1874 tot zijn vertrek naar Groenlo, in 1893, was hij verbonden aan het Friesch Genootschap, als lid van het bestuur. Hij overleed te Groenlo in den nacht van 14 op 15 Juni 1913 op 65-jarigen leeftijd.

Hoewel ik hem in zijne laatste levensjaren nog enkele malen gesproken heb, staat de heer Battaerd mij toch voornamelijk voor als de opgewekte, forsche persoonlijkheid, die dikwijls bij mijn vader Mr. W. B. S. Boeles kwam praten over de belangen van het Friesch Museum. De heer Dirks, de voorzitter, was destijds reeds een bejaard man, die de zaken begon over te laten aan de jongere bestuurders en zoo kwam het dat Battaerd overleg pleegde met mijn vader, die hoewel toen in naam alleen bibliothecaris, een groot aandeel had in het eigenlijke museum-beheer. Zoo kocht hij, de bibliothecaris, de oudheden, bedschuttingen enz. benoodigd voor de inrichting der hindoelooier kamers. Battaerd was de man die de terpen afreisde. Dat gaf soms emoties, als er iets van meer dan

C. H. F. A. Corbelijn Battaerd.

gewoon belang voor den dag kwam en er actief opgetreden moest worden om de kapers, die dan altijd op de kust zwerven, voor te zijn. In 1888 b.v. werd in de reusachtige Beetgumer terp de thans wereldbekende Romeinsche geloftesteen voor de godin Hludana ontgraven. Het stond al in de Leeuwarder Courant, toen Battaerd, zooals ik me uit mijn jongensjaren levendig herinner, bij mijn vader kwam. Daar moest natuurlijk dadelijk werk van gemaakt worden. „Je neemt hem toch vooral mee”, drukte mijn vader hem op 't hart. Dat was juist iets voor Battaerd en 's middags lag een schip met den zeer zwaren steen aan boord reeds in de Leeuwarder gracht. Toen de afgezant van Dr. Pleyte uit Leiden, den volgenden dag op de terp kwam, kon hij constateeren dat Friesland hem voor geweest was.

De heer Battaerd bezocht de terpen, die afgegraven werden, in een klein tentwagentje, met het oog op de zware kleiwegen; want de terpen liggen soms diep in het land, ver van de openbare wegen. Het was een feest om mee te mogen gaan en te kijken naar het uitgraven van de uit houten vaten bestaande waterputten, soms drie kuipen boven elkaar. Met spanning werd uitgezien naar hetgeen er wel voor den dag zou komen uit den nu slijkerigen putbodem, waarop in oer-oude tijden de Friesche terpbewoonsters hunne aan touwen gebonden bolpotten hadden laten zakken, bij het waterputten.

Er is wel eens beweerd dat het vroeger alleen te doen was om de mooie en gave dingen uit de terpen. Dat mag voor de provincie Groningen gelden, voor Friesland is dat bepaald onjuist. De belangrijke schervenvondst van Winsum, het oudste bewijs voor de aanwezigheid der Romeinsche soldaten in Friesland hebben wij aan Battaerd te danken en nog tal van andere gebroken dingen, die uit een wetenschappelijk oogpunt van het grootste belang zijn. Men raadplege maar eens de jaarverslagen omstreeks 1888 en zal dan moeten toegeven dat Battaerd veel oogenschijnlijk onbelangrijk materiaal wist bijeen te brengen.

Nu was hij wel niet een man van studie, die steeds de waarde en beteekenis beseftte van hetgeen hij aanbracht, maar dat doet aan de waarde van het verzamelde niet af.

Battaerd was een man van de daad, die gaarne te midden van de drukte zat. Omstreeks 1870 herleefde alom in Nederland de liefde voor de nationale oudheden. Het was de tijd van de gewestelijke en stedelijke historische tentoonstellingen en nauwelijks was Battaerd bestuurslid geworden van het Friesch Genootschap of hij drong er bij de medebestuurders met kracht op aan om in Friesland het voorbeeld van elders te volgen. De oudere leden, o. a. Mr. Dirks, hadden wel sympathie voor dit plan, maar zagen op tegen het vele werk. Battaerd liet niet af en den 28 October 1875 kon Mr. Dirks aan mijn vader, die op het punt stond om van Assen naar Leeuwarden te verhuizen en later een zeer werkzaam aandeel aan de tentoonstelling nam, het volgende schrijven:

„Wij zijn van plan in November een voorstel te doen „aan de leden van het Genootschap om in 1877 eene „tentoonstelling te houden van Friesche oudheden, merkwaar- „digheden, preciosa enz., zooals te Delft, Middelburg, Zaan- „dam, Utrecht enz. reeds geschied is. Ons jongste lid van „het bestuur Corbelijn Battaerd dweept daarmede en heeft „er al eene reis om naar Middelburg gedaan”.

Het succes van de werkelijk in 1877 gehouden tentoonstelling was gelijk bekend enorm. Niet minder dan 37580 betalende personen bezochten het oude Stadhoudelijke Paleis, dat door den Koning ter beschikking van het Friesch Genootschap gesteld was. Battaerd was belast met de administratie en zwoegde maanden lang van 's morgens vroeg tot 's avonds laat om alles te boeken, te nummeren, te assureeren enz. Zoo vermeldt het Bestuur dan ook in de inleiding tot den lijvigen *Gids voor de bezoekers*: „Sedert den tijd, 1 November 1876, dat wij het Paleis betrokken, hield de secretaris (Battaerd), die reeds sedert maanden zich met de regeling der voorloopige zaken had

bezig gehouden, het oog op alles wat daarin getimmerd, behangen, geverfd, in een woord wat gemaakt of veranderd moest worden, alvorens men de voorwerpen in de talrijke groote en kleine vitrines veilig kon plaatsen. Vooral werd die werkkring hoogst moeielijk, toen zoovele en grootte bezendingen soms tegelijker tijd overkwamen. Wel werd hij in het ontvangen van voorwerpen, het boeken, schrijven van lijsten geholpen door den vast benoemden klerk Raam en bijgestaan door een drietal hulpklerken (H. T. C. Compaan, Y. Wenning en J. Wenning Yz.), doch het reeds genoemde, gevoegd bij de tauxatiën voor de verzekering tegen brandschade als anderzins, eischte zoo-veel tijd, dat men daarmede alleen pl. m. 13 weken, veelal van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, bezig moest zijn". Deze zelfde inleiding geeft ook nauwkeurig aan wie zich met de samenstelling van den „Gids", na voorafgaande ordening der zalen, onledig hielden. Battaerd nam deel aan de catalogiseering van de Hindelooper kamer, de gangen en plaats, terwijl mevrouw Battaerd o. a. de keuken en een deel der kleederdrachten ordende. Tal van personen zorgden voor de overige afdelingen.

Voor het batig saldo der tentoonstelling, ten bedrage van ruim f 17000.—, werd een eigen museum-gebouw aangekocht, zooals reeds op een andere plaats in dezen jaargang door mij gememoreerd werd. Er is dus alle reden om den heer Battaerd te huldigen voor zijn initiatief en doorzettingsvermogen in zake de historische tentoonstelling in Friesland.

Battaerd mocht graag verzamelen en *veel* verzamelen. Daarom voldeed hij met liefde aan het verzoek van Mr. A. Looxma IJpey om voor hem een munt- en penningverzameling bijeen te brengen. „Het initiatief ging in dezen al weer uit van Battaerd, die mij daaromtrent in October 1912 het volgende mededeelde: Het kabinet IJpey is ontstaan uit drie of vier zakken met munten en penningen, die ik voor hem in 1876 ongeveer in orde heb gemaakt. Toen Bloembergen Santée (een Leeuwarder verzamelaar)

kwam te sterven, heb ik alles voor IJpey gekocht *per gewicht*, n.l. 46 kilogram zilver en goud en ongeveer 60 kilogram koper, alles doorelkander. Brieven over aankoop in zake deze collectie heb ik nooit gehad. Voor IJpey kocht ik nooit op aucties, steeds bij kilo's bij zilversmeden of zoo.

Het kabinet Kuipers (later geveild bij Fred. Muller), apotheker in het Nauw te Leeuwarden, heb ik voor f 4700 kunnen koopen voor IJpey, doch deze wilde toen niet toeslaan, en een paar jaar later, toen de landerijen minder opbrachten is de koop niet doorgegaan".

Zoo iets typeert Battaerd, maar hij doet zich zelf onrecht aan door niet te vermelden dat hij de dubbelen van het kabinet Santée aan den handelaar Schulman overdeed in ruil voor nog niet voorhanden stukken.

Wij willen niet in herhaling treden van hetgeen reeds over het kabinet Santée door ons is medegedeeld in het levensbericht van Wigtersma. Het was buitengewoon belangrijk o. a. om de gouden Merovingische munten uit den Frieschen bodem. Het berust thans met de collectie IJpey in het Friesch Museum.

Battaerd had voor dit alles den tijd omdat hij geen bepaald ambt bekleedde, behalve dat van Commandant der Leeuwarder Schutterij. De naam Battaerd is door hem toegevoegd aan dien van Corbelijn, omdat hij als zoon was aangenomen door den majoor C. H. F. A. Battaerd, echtgenoot van Susanna Barbara, baronesse van Asbeck.

Van de kant van de Asbeck's stammen de fraaie producten van oud-Friesch zilversmidswerk en eenig porcelein, waaronder een zeer kostbaar en groot stel van vijf, preciosa die door Mevrouw Battaerd geboren Huber, in Maart 1914 aan het Friesch Museum ten geschenke zijn gegeven, mede uit naam en overeenkomstig den wensch van haar diep betreurden echtgenoot, die gedurende de twintig jaren die hij te Groenlo doorbracht, zijn Friesch Museum nooit heeft kunnen vergeten.

In Groenlo bleef hij de man van initiatief. Door culti-

veering van tal van woeste gronden toonde hij den landbouwers, hoe met overleg, vlijt en volharding met veel voordeel de ontginning ter hand kan genomen worden, schreef naar aanleiding van zijn dood de N. Winterswijksche Courant. De tuin- en landbouwtentoonstellingen in den Achterhoek konden altijd rekenen op een keurige inzending. Zijn organiseerend talent kwam steeds weer uit bij dergelijke exposities en bij feestelijkheden.

Bij het Friesch Genootschap zal de naam Corbelijn Battaerd steeds in eere blijven uit dankbaarheid voor het vele dat hij met zooveel succes voor die instelling verricht heeft.